

DE LINDEBOOM
VAN TILBURG

DOOR

LAMB. G. de WIJS

TILBURG, 18 JULI 1937

570.5

wijs

De schrijver aan den lezer.

Nog nimmer, vóór dit boekje, is een studie gemaakt van de geschiedenis van den Lindeboom op den Heuvel. te Tilburg.

Als bijdrage tot de geschiedenis van Tilburg bieden wij hierbij dit geschrift aan en hopen hierdoor iets te hebben bijgedragen om het kostelijk bezit van den boom naar waarde te doen eerbiedigen.

Moge dus de Tilburgsche Lindeboom nog vele eeuwen een sieraad der stad zijn.

LAMB. G. de WIJS.

Tilburg, 18 Juli 1937.

De boom als voorwerp van bewondering van stadgenoot en vreemdeling.

Reeds verscheidene malen is ons de vraag gesteld hoe oud de Lindeboom op den Heuvel wel zijn kan. Niet alleen is deze vraag gesteld door verschillende stadgenooten, maar ook, en dit is licht te begrijpen, in het bijzonder door vreemdelingen, die onze stad bezochten en in bewondering stonden voor dit wonder uit het plantenrijk.

Niet alleen bewonderen de vreemdelingen onzen lindeboom in onze dagen, maar dit is reeds voor eeuwen het geval geweest.

Want, zoo lezen we in eene roman ¹⁾, waarin Tilburg en de lindeboom in het jaar 1850 ter sprake komen :

„Wie ooit Tilburg bezocht, zal daar zonder twijfel, vooral als hij in De Zwaan ²⁾ zijn intrek had genomen, ook wel eenige uren onder den grooten lindeboom hebben uitgerust, waarmede het marktplein, de Heuvel genaamd, sedert onheugelijke jaren reeds prijkt. Want zeggen de inwoners — van het eigenlijke Tilburg namelijk — zoo gij onze stad verlaat en onze parapluie (gelijk zij die klassieke kruin naar haar vorm heeten) niet gezien hebt, dan waart gij als in Rome, zonder den Paus aanschouwd te hebben.”

Mr. Nepveu noemt dus vóór 100 jaren den lindeboom een groote merkwaardigheid voor de vreemdelingen.

Toen in 1662 de wereldreiziger, graaf de Monconys ³⁾ Tilburg bezocht en in de Zwaan logeert, dan staat hij

---

¹⁾ Tobias Morello (Lijs Sint-Mourel) door Mr. J. I. D. Nepveu, in Aurora Jaargang 1840; herdrukt in de verzamelde verhalen 1ste deel, te Utrecht bij N. de Zwaan 1852.

²⁾ Hier wordt bedoeld Hotel „De Gouden Zwaan” op den Heuvel.

³⁾ Voyages de Monsieur de Monconys dans la Hollande, Parijs 1667 bldz. 125. De Monconys verhaalt ook de merkwaardigheid, dat de dienstmaagd in het hotel den meesten tijd verslijt met het vormen van versierselen in het zand, dat op de plavuizen gestrooid werd.

ook vol bewondering voor den boom en hij vertelt er als merkwaardigheid van, dat de kruin een omtrek heeft van 62 passen en dat de boom door 28 pilaren ondersteund wordt.

In 't jaar 1850 brengt Elise van Calcar een bezoek aan Tilburg; ook bij haar heeft de boom indruk gemaakt en zij beschrijft hem als volgt⁴⁾ :

„.....op het marktplein, den Heuvel genaamd.

Hier treffen wij weder een van die merkwaardige boomen aan, die nog spreken van de dagen, toen het marktveld raadhuis en gerechtshof was, toen het ruischend looverdak de volksvergadering dekte, die onder de linden was zaamgevloeid. Het is een lindeboom van wonderbaar fatsoen.

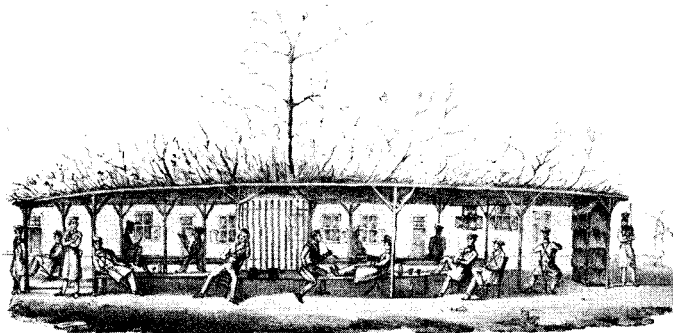
De lindeboom in 1830, naar een oude litho.
(links op dit plaatje.)

Niet alleen is zijn ontzettend zware stam van zoo zonderlinge gedaante, dat hij aan een zaamgewassen groep van verscheidene stammen doet denken, maar niet

⁴⁾ Tilburgsch Mijmeringen van Elise (van Calcar) 's Hertogenbosch bij Gebr. Muller, 1851, bldz. 13.

minder vreemd is ook het uitschieten zijner reuzenarmen, die rondom gesteund door paal en latwerk zich verbazend wijd uitstrekken. Slechts één enkele tak mogt zijne natuurlijke richting, zijn aandrift naar boven volgen en zich fier van de aarde verheffen. Te vergeefs wenkte hij sinds eeuwen zijn broederen om zich met hem naar de hoogte op te richten, te vergeefs strekt hij zich reikhalzend uit naar den hemel, te vergeefs wijst hij gestadig omhoog — zij volgen hem niet. — Zoo gaat hij dan onbezweken voort en poogt zelve al hooger en hooger te stijgen, wat ook de twijgen rondom belemmere of binde, die allen zoodanig zijn gesnoeid en geleid, dat zij den boom het vreemdsoortig aanzien geven van een ontzaggelijke groote chineesche parasol.

Hier heeft het snoeimes zich verlustigd en triomf ge-

De Lindeboom in het begin der 19de eeuw, naar een litho van Hora Siccama, in de Utrechtsche Studenten-almanak van 1832.

Deze schets geeft een juist beeld, hoe slechts eene tak rechtop mocht groeien en de andere werden uitgespreid om, door het scheeren, de japansche parapluie te doen vormen.

Deze schets was ter verluchting van een samenspraak tusschen eenige Utrechtsche vrijwillige jagers welke in Tilburg in garnizoen lagen.

Het bijschrift luidde :

De hoofdwacht te Tilburg.

Het tooneel is op den Heuvel; eenige groepen jagers zitten onder den grooten lindeboom aan tafeltjes thee te drinken, anderen staan in de deur van het wachthuis (nu pastorie parochie Heuvel), in de herbergen of loopen rond. Het is tusschen 7 en 8 uur des avonds.

viert en de stoute oefening der natuur mismakende konste, die de wiegelende veerkrachtige takken met het los en luchtig loover, dat al schommelend en zwevend stoeit en speelt, spreekt en zingt, tot een bewegingloos tentzeil, tot eene stijve piramide heeft gefatsoeneerd..."

In gedachten vraagt Elise dan aan den boom, welke geheimen hij verbergt, „gij veinst ons geen jeugd, al noemt ge ons uw ouderdom niet”, zegt zij: „Gij zwijgt, omdat ge teveel hebt beleefd, dat de kinderen der menschen doet blozen, sinds ze u in hun midden plantten en geweld pleegden aan uw takken, aan uw aandrift, aan uw neiging.....”

Zoo gaat Elise voort, in een dichterlijke ontboeiing den boom bezingend en besluit dan:

„De Tilburgenaren houden hun vriend in waarde. Moge hij ook niet meer, als weleer, belangrijke beraadslagingen beluisteren, is hij sinds lange banneling in den raad en mag hij geen getuige meer zijn van de behandeling der aangelegenheden des volks, hij is nog nuttig in zijn grijsheid en overschaduwet vriendelijk de kooper en verkoopers⁵⁾, die zich onder zijn lommer verzamelen. Zijn stam is zorgvuldig omtuind, en tegen iedere beleediging beschut. Wel gaat men voort in het onderhouden van zijn wangestalte, maar het is een noodzakelijk kwaad, wat eens vergroeide is niet meer om te buigen! en het leelijke wordt ten laatste vaak mooi door merkwaardigheid..... Maar wij nemen afscheid van den boom, die naar veler meening duizend jaren telt.”

Wij zullen later zien of we deze meening, dat de boom nu 1100 jaren zou tellen kunnen deelen; laten wij echter eerst zien hoe de boom vroeger in de wangestalte, zooals Elise deze beschrijft, werd gehouden.

Wij hebben de archieven der Gemeente Tilburg door-

---

⁵⁾ Van ouds werd op den Heuvel onder den lindeboom markt gehouden, speciaal de linnenmarkt, waarvoor banken onder den boom geplaatst waren.

De Lindeboom in 1880.

Nog is iets van den vorm der Japansche parapluie te herkennen. snuffeld en nemen dan een tijdsbestek van 170 jaren 1700-1873).

Wij lezen dan :

In de cohieren der halve verponding van 't jaar 1711, fol. 53. (verantwoord door Willem Staeckenborgh) oud archief Tilburg No. 295.

1711 Jacob van Rijswijk betaalt de somme van eenen gulden ende veertien stuyvers over ende inne voldoeninghe van gedaanen arbijt in 't snoeijen van den Gemeenen Lindeboom op den Heuvel, volgens ordonnantie ende de quitantie daervan sijnde dus alhier derselve. 1-14-0

1716 Betaalt aan Jacob van Rijswijk de somme van

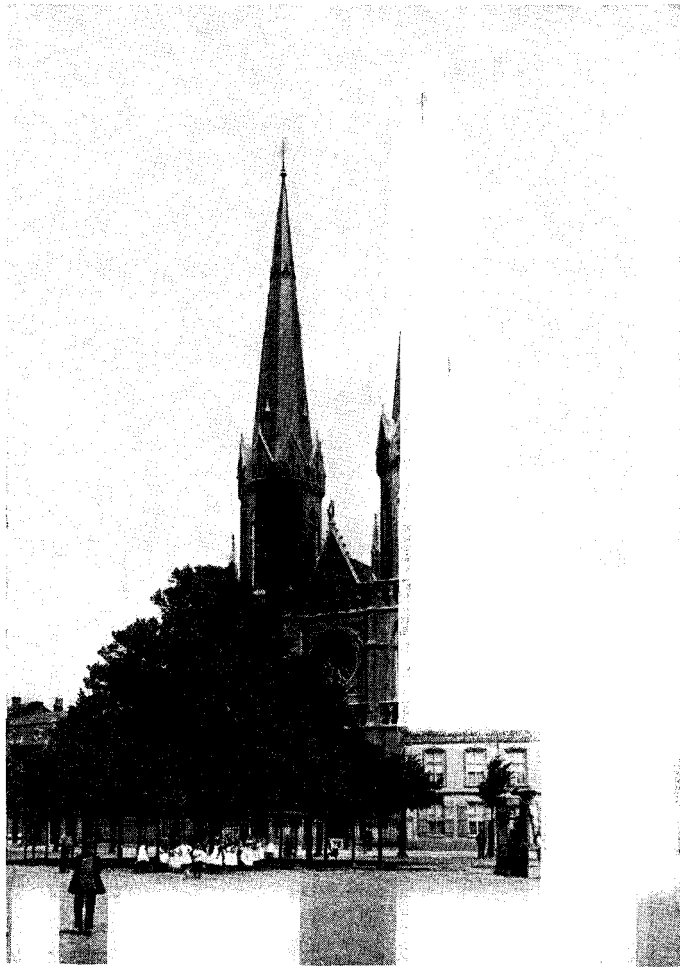
- eenen gulden en 5 stuyvers voor 't scheeren en leijen van de lint ⁶⁾ op den Heuvel volgens ordonantie ende quitantie daarvan sijnde dus alhier derselve. 1-5-0
- 1755 Item betaald aan Zacharias van Deijst achtien stuyvers voor 't eens scheren van den Gemeentens Lindeboom op den Heuvel, volgens als voor dus.. 0-18-0.
- 1756 Item betaelt aan Zacharias van Deijst eenen gulden sestien stuyvers voor 't tweemaal scheeren van de Gemeentens Lindeboom op den Heuvel volgens als voor. 1-16-0
- 1757 Item betaelt aan Zacharias van Deijst eenen gulden sestien stuyvers voor tweemaal scheeren van den Gemeentens Lindeboom op den Heuvel volgens als voor. 1-16-0
- 1758 Item betaelt aan Zarachias van Deijst voor tweemaal scheeren van den Gemeentens Lindeboom op den Heuvel en de jonge lindeboomkens *) voor 't Raethuys als voor. 2-16-0
- 1759 Item betaelt aan Zacharias van Deijst voor tweemaal scheeren van den Gemeentens Lindeboom op den Heuvel en de jonge lindeboomkens voor 't Raethuys als voor 2-8-0
- 1760 Aan Zacharias van Deijst voor tweemaal scheeren van den Gemeentens Lindeboom op den Heuvel en de jonge lindeboomkens bij 't Raedhuys. 3-4-0
- 1761 Aan Zacharias van Deijst de som van drie gulden en 4 stuyvers voor 't scheeren van Gemeentens Lindeboom op den Heuvel en de jonge lindeboomkens voor 't Raethuys 3-4-0
- 1762 Item betaelt aan Zacharias van Deijst 3 gulden en 4stuyvers voor 't tweemaal scheeren van de

---

⁶⁾ Lint = Brabantsche uitspraak voor lindeboom.

*) Deze „jonge lindeboomkes” stonden ten zuiden van de Heikensche kerktoren, ter plaatse waar nu het hek staat, tegenover het stadhuis.

De lindeboom in den zomer van 1890.
De kruin krijgt reeds een sterke piramidevorm.

Deze steunstoel is nog al eens vernieuwd geworden, want, zoo lezen we in de aanbestedingen, van het begin der negentiende eeuw, dat de bouw van een nieuwen steunstoel, met de banken, voor drie honderd gulden werd aangenomen.

Ook werd deze steunstoel van tijd tot tijd opnieuw geëverfd.

In 't jaar 1830 werd dit door J. F. Bayens aangenomen voor de som van f 26.40. Gebruikt moest worden olieverf in de stadskleuren n.l. geel-blauw.

Uit de gemeenterekeningen nemen wij nog de volgende posten om aan te toonen, dat de Lindeboom ook in de 19e eeuw nog elk jaar gesnoeid en geleid (opgebonden) werd.

Zoo lezen we de volgende rekening :

1850 Aan het gemeentebestuur te Tilburg.

Op orders van den Weled. Heer Burgemeester den Lindeboom op den Heuvel geknipt.

Aan C. Dielissen wegens gedanen arbijt, debet van 6-11 Juli gewerkt

C. Dielissen 5 dagen à f 1.— p.d. f 5.—

Van 9-11 Juli gewerkt

J. Dielissen 3 dagen à 90 c. p.d. f 2.70
geleverd 200 banden à 10 c. per % f 0.20

gecontroleerd P. Blomjous f.7.90

In 1841 bracht de tuinier Dielissen zeven gulden in rekening.

Zoo gaat het door tot het jaar 1860 en nog steeds is het Dielissen, die den boom verzorgt. In dit jaar zegt Dielissen, dat hij een half pond zakband gebruikt ⁸⁾.

Ook in 1871 is het nog altijd Dielissen, die den boom

---

⁸⁾ Onder zakband wordt driedraads touw verstaan.

snoeit, doch dan werkt hij er 8-12 dagen aan tegen 1.30 gulden per dag, terwijl zijn knecht 2 dagen aan den boom werkt à 1.10 gulden per dag: de rekening wordt dan voor dit snoeien f 15.73. Dielissen gebruikt nu $2\frac{3}{4}$ Kg. touw om den boom op te binden en te leiden.

Winterfoto van den boom in 1935.
Het toont het vrije lijnenspel der takken.

In 1873 gebruikt Dielissen 3 Kg. touw en bedraagt het snoeien in 't geheel f 15.47 $\frac{1}{2}$, doch dan is 't de laatste keer, want na 1873 wordt de boom **niet meer** gesnoeid en mogen de takken hun natuurlijke neiging volgen, zooals Elise van Calcar dat in 1853 zoo gaarne wenschte.

Wat de reden is, dat het gemeentebestuur tot dezen maatregel overging? Wij hebben het niet kunnen achterhalen, trots onze ijverige nasporingen in het gemeentearchief. Wij willen echter wijzen op de gebeurtenissen uit het jaar 1873, het laatste jaar, dat de boom gesnoeid werd.

Op de eerste plaats vinden we vermeld, dat op 16, 17, 18, 19 Sept. 1873 in Tilburg eene groote tentoon-

stelling voor land- en tuinbouw werd gehouden, met een congres van tuinders. Heeft de boom toen de opmerkzaamheid van de deskundigen getrokken en is het gemeentebestuur „bewerkt" geworden?

Verder deed, in de gemeenteraadsvergadering van 9 Aug. 1873, de heer Eduard Janssens het voorstel om op den Heuvel op de 3 hoeken een parkje aan te leggen en het Heuvelplein met lindeboomen te beplanten.

En op de derde plaats nam het gemeentebestuur den heer J. J. de Beucker, uit Antwerpen en leeraar in de plant-, tuin- en landbouwkunde, in den arm om het van advies te dienen.

Ofwel de heer Janssens, of het congres, ofwel de heer de Beucker is aan het niet meer snoeien van den lindeboom debet; mogelijk hebben alle drie samengewerkt; dit is, zooals wij zeiden, niet meer na te gaan.

In zijn brief van 11 Sept. 1873 adviseert de Beucker om op het Heuvelplein notenboomen⁹⁾ te planten, zoo het gemeentebestuur deze raad om de een of andere reden niet zou wenschen op te volgen, dan adviseert hij er tulpenboomen te planten (*Leriodendron tulipifera*). Deze boomen, zoo zegt hij, geven in 15 jaren bloemen en leveren een schitterend gezicht op.

Het gemeentebestuur zag, terwijl de Raad in 1873 het besluit nam om sierboomen te planten, liever geen noten en ook geen bloemen op het Heuvelplein, het volgde ook het verlangen van den heer Janssens om lindeboomen te planten niet op, maar, liet er gewone iepen planten. De lindeboomen, welke er heden ten dage staan, zijn pas eenige jaren oud, zoodat op den langen duur aan den wensch van den heer Janssens toch nog is voldaan geworden; trouwens de heer Janssens was in den Raad een man van gezag en zijne vele voorstellen hebben succes gehad, en wel zeer in 't belang van de stad. De oudsten onder ons weten nog, dat het Heuvelplein

---

⁹⁾ De Beucker zegt, dat in notenboomen nooit ongedierte voorkomt, zooals rupsen, muggen e.d.

drie parjes had op de hoeken. Ondertusschen zien we, dat in het verloop van 173 jaren (1700-1873) de kosten van het snoeien van den lindeboom bijna 15 maal verdubbeld zijn ; uit alles blijkt toch wel, dat het Gemeentebestuur van Tilburg altijd zijn oudsten burger in EERE heeft gehouden.

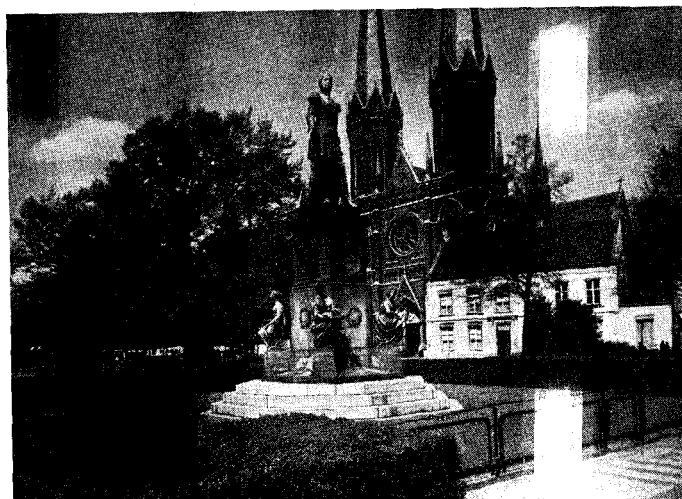

Foto Van Aytmaal, Baarn

Het Heuvelplein met den boom in 1935.

De boom domineert op het plein, de kruin is ongebreideld uitgegroeid.

Toen wij voor eenige dagen een bezoek brachten aan de Norbertijner abdij te Tongerlo, ten einde aldaar in de rijke archieven naar de geschiedenis van Tilburg te puren, trof ons de aanblik van de schitterende linde-laan, welke vanaf den straatweg naar de abdijpoort voert.

De laan is een paar honderd meter lang en geëscorteerd met eeuwenoude lindeboomen, welke over den weg een hoog koepeldak vormen. De boomen hebben alle grillig gevormde stammen, zooals de Tilburgsche Lindeboom, maar niet zoo dik, de takken rekken zich, als zoovele smeekende biddende armen, ten hemel.

Op onze navraag in de abdij werd ons medegedeeld,

dat deze boomen geplant waren door den abt Arnoldus Streijters, gestorven in 't jaar 1520. Deze boomen zijn dus ruim vier eeuwen oud.

Niettegenstaande de gemeente Tilburg eeuwenlang den Lindeboom met bijzondere zorgen heeft gekoesterd, zij het dan op voor ons onbegrijpelijke manier aangaande het snoeien en leiden, heeft toch niet de bevolking zelf goed begrepen welk natuurmonument zij in hun midden had. Er zijn momenten geweest, dat de bevolking geen prijs meer op den boom stelde en hem wilde rooien.

Deze wensch is nog van recenten datum, althans in het begrip van den eeuwentijd, want bij de gemeentebegroting van 't jaar 1901 werd in de commissie voorgesteld om den boom te rooien. Toen dit voorstel echter ter kennis kwam van de Tilburgenaren brak er een storm van verontwaardiging los en het regende protesten. Tijdens de behandeling van de gemeentebegroting nam de heer Van Waesberghe, lid van den Gemeenteraad en tevens rapporteur van de commissie het woord en hield eene gloedvolle rede, waarin hij wees op de eeuwenlang traditie en den vandalenstreek, zoo men tot rooien van den oudsten burger van Tilburg overging.

De Gemeenteraad was diep getroffen door dit betoog en met overgrootte meerderheid werd besloten aan het snoode voorstel geen gehoor te geven. Een voornaam stuk stadsschoon was daarmee behouden en de stad was gevrijwaard voor een blaam, die zij nooit vergroeid zou zijn geworden.

Het Gemeentebestuur van Tilburg doet heden, en daarin heeft de Kon. Ned. Mij. voor Tuinbouw en Plantkunde afd. Tilburg een groot aandeel, alles om den boom in goeden staat te houden ; geregeld wordt hij gemest en met zorgen omringd, moge vooral ook de jeugd meer het bezit van dezen boom, als sieraad der stad, gaan waardeeren.

HOE OUD IS DE LINDEBOOM ?

Uit het vorenstaande blijkt, dat het gemeentebestuur van Tilburg en de ingezetenen niet minder, den boom steeds als van eerbiedwaardigen ouderdom beschouwden; ook de vreemdelingen waren die meening toegedaan.

Wij willen thans trachten, naar aanleiding van het meermalen herhaald verzoek, een antwoord te geven op de vraag „Hoe oud is de lindeboom ?”

Bij voorbaat willen wij reeds beweren, dat dit antwoord niet afdoende zal zijn, zoodat niet opeens de waarheid vaststaat; reeds zooveel hebben daarover gepeinsd en geen volledig antwoord kunnen geven, zoodat wij niet de pretentie willen hebben de questie nu voorgoed te hebben opgelost. Wij hopen echter eene stelling voldoende te hebben verdedigd en laten het maken van conclusies gaarne verder aan onze geachte lezers over.

Naar onze meening is de Lindeboom van den Heuvel pl.m. 800 jaren oud en zou aldus omtrent het jaar 1150 aldaar zijn geplant geworden.

De Linde is in onze provincie geen zeldzaamheid. Bijna bij alle gebouwen van eenigen ouderdom, boerderijen en buitenplaatsen zien wij deze krachtige boomen, met hun weldadige lommer en in de dagen van 15 Juni tot 15 Juli heerlijken geur van hunne bloesem. Hoe heerlijk kan het zijn in de stille Brabantsche dorpen, wanneer men des avonds onder het breede bladerdak zit te rusten en men naar hartelust van den verkwikkenden geur der lindebloesem kan genieten, vaak tot bedwelmens toe ¹⁰).

Voorals in Noord- en Zuid-Brabant, Limburg, tot diep in het Rijnland waren de lindeboomen reeds vroeg als

---

¹⁰ De ouden hebben de lindeboom steeds gaarne geplant om zijn goede hoedanigheden. Zij zeiden o.a.: „Ende es een hout dit bijnnen morwe es (vandaar het woord murf) in te snijden ende ghenoechlijken in te graven als lijndebomenhout”. Verwijs en Verdam middelnederlandsch woordenboek, deel IV.

De stam van den Lindeboom van nabij gezien.

een speciale boomsoort bekend. Reeds tijdens de Romeinsche overheersching was dit het geval en de reis- en landbeschrijvers uit die dagen spreken daarover. Wanneer Guicciardini in 1567 deze streken beschrijft zegt hij, dat, in tegenstelling met andere streken, men hier in groote getale een zekere soort van boom heeft, die men Linde noemt; dat men in 't latijn aan deze boomen den naam Tilia geeft en dat de Franschen hem Teil of Tileul noemen.

Guicciardini zegt, dat deze lindeboomen in 18 jaar tijd reeds tot een flinke hoogte zijn opgegroeid en reeds zoo dik als een middelmatige mensch.

Het lindehout werd in de 16e eeuw veel gebruikt voor het bouwen van woningen. Waar de beschrijver van deze landen spreekt over de lindeboomen, daar kan men veilig aannemen, dat het veelvuldig voorkomen van deze boomen eene bijzonderheid is, welke deze streken kenmerkte. Kwam hij dieper in de Ardennen, dan viel het hem op, dat men daar weer andere boomen had.

Het hebben van eene bijzonder groote lindeboom is ook in genoemde streken eene veelvuldig voorkomende verschijning. Om alleen maar dicht bij Tilburg te blijven, kunnen we die van Oisterwijk en Hilvarenbeek noemen.

Omtrent den Lindeboom van Oisterwijk lezen wij, dat deze reeds in de 13de eeuw van brand te lijden had ¹¹⁾.

Jacob van Oudenhoven schrijft daarover in 1649 :

„Op desen tijdt (13e eeuw) vielen die van Brabant wederom in oorloghe met die van Gelderlandt ende waren de Geldersche ghevalen in Brabant ende hadden 't dorp Oisterwijck uytgeplondert ende den Lindeboom daer verbrandt, die ghehouden wierde voor den grootsten en schoonsten boom van gantsch Nederlandt...”

Van den boom van Hilvarenbeek wordt door den

---

¹¹⁾ Volgens onze stelling zou de Oisterwijksche Lindeboom ruim 850 jaren oud zijn.

geschiedschrijver gezegd, dat bij het instellen der markten (13de en 14de eeuw) in de middeleeuwen onder zijn lommer de linnenmarkt werd gehouden.

Verder teekent men aan, dat onder deze boomen in de middeleeuwen de rechtspraak werd uitgeoefend en vergaderingen tot het verkiezen van de leden van het plaatselijk bestuur werden gehouden ¹²⁾.

Dat de Heuvel steeds voor het belangrijkste plein werd gehouden, moge nog hieruit blijken, dat reeds voor vele eeuwen getracht werd het dorps huis, later stadhuis op den Heuvel te doen bouwen. In 1791 werd aan den architect Antonij van Erve nog 19 gulden betaald voor een plan, dat hij maken moest om het huis van Corn. de Bresser, op den Heuvel, tot Raadhuis om te bouwen. Zie hierover verder mijn gedenkboek bij de ingebruikneming van het Paleis-Raadhuis, waar dit uitvoerig is omschreven.

Waar gesproken wordt over den Lindeboom van Oisterwijk in de 13de eeuw, als zou deze behooren tot de grootste en schoonste van Nederland, daar blijkt ten volle uit, dat het in de Brabantsche dorpen gewoonte was om een dergelijken boom te hebben. Wij zouden geen reden kunnen vinden, waarom Tilburg ook in die dagen niet een dergelijken Lindeboom gehad zou hebben, zij het dan, zooals het heet, niet zoo groot en schoon als die van Oisterwijk.

Wij kunnen dus veilig aannemen, dat de Tilburgsche Lindeboom in de 13de eeuw reeds zijn schaduw over het Heuvelplein wierp.

Trouwens een Fransch reiziger, die in 1662 Tilburg bezocht, zegt van den boom, dat deze in genoemd jaar reeds zeer oud was en met houten balken moest worden ondersteut. (Zie noot 3, bldz. 3.)

Nu kan een lindeboom in 18 jaren wel tot eene

---

¹²⁾ Zie ook het artikel van Ger. Krekelberg, over de Linde, haar ouden naam, heiligheid en sagen in het Tijdschrift der Ned. Heidemij. jaargang 1935.

matige hoogte zijn opgegroeid, doch om zoo oud te zijn, dat hij moet worden ondersteut, daar gaan wel 200 à 300 jaren overheen.

We lezen over de Linde bij R. Bos (Groningen 1882):

„Dit is eene Linde in haren natuurstaat, die verschoond is gebleven van het wanstaltige keurslijf, waarin de mensch hare zusters zoo dikwijls steekt. Zooals ze daar staat (R. Bos geeft een teekening van een „boom”) is ze het beeld van kracht en waardigheid, maar tevens van zachtheid en eenvoud. Bij de geringste beweging der lucht wiegelen hare zachtgroene blaren bevallig op de dunne stelen; en toch altijd geeft hare kroon eene indruk van ernst en kalmte, altijd blijft hare schaduw breed en rustig. Naar alle kanten buigen zich onder scherpe hoeken, stevige takken met opwaarts gaande twijgen. Alle nemen naar den top langzaam in omvang af, zoodat van nature die koepelvorm ontstaat, waaraan de boom die indrukwekkende schoonheid te danken heeft. Eerst wanneer de Linde 150 jaar ongeveer oud is wordt hare kroon onregelmatig: heur oude takken sterven dan af en andere krijgen den voorrang. Maar lange jaren blijft haar loof dicht en schaduwrijk.

En juist daarom is zij de aangewezen boom, om in steden en dorpen de woningen der menschen te beschaduwden of om op de wandelplaatsen een vermoeiden wandelaar eene heerlijke gelegenheid te verschaffen om zich in hare verkwikkende lommer uit te rusten.”

Het is juist de lommer, welke de Linde geeft, dat zij genomen is om in het begin der vrijmaking en zelfbestuur der plaatsen als vergaderzaal te dienen en tevens als verkoopplaats op eene markt, daar beiden op den dag en wel buiten gehouden werden.

(Deze vrijmaking had plaats in de jaren 1100—1200, dus vóór ± 800 jaren.)

Waar onze Lindeboom in 1662 reeds zoo oud was, dat deze met hout moest worden ondersteut en 150 jaren noodig zijn om oud te zijn, daar kan men het ge-

boortejaar op zijn laatst op pl.m. 1500 stellen en zou de boom op zijn jongst 440 jaren oud zijn, doch zooals gezegd, waar de boom van Oisterwijk in 1230 als de grootste genoemd wordt en dus volgens bovengenoemde regel, het geboortejaar op zijn laatst in 1180 zou vallen, en dus pl.m. 750 jaar oud is daar kunnen wij ook gerust aannemen, dat de Tilburgsche Lindeboom 750 jaren oud kan zijn.

R. Bos zegt, dat men aan de lindeboomen een wanstaltig keurslijf gaf. Dit heeft ook bij onzen Lindeboom plaats gevonden en Elise van Calzar weent daarover bij haar bezoek in 1850 en zij den boom als een Chinesche parasol beschrijft.

Op eene teekening van 't jaar 1830 (van M. A. van Straaten) komt de boom ook in dezen vorm voor. Wanneer men den boom voor 't eerst zoo heeft laten groeien is niet met juistheid te zeggen.

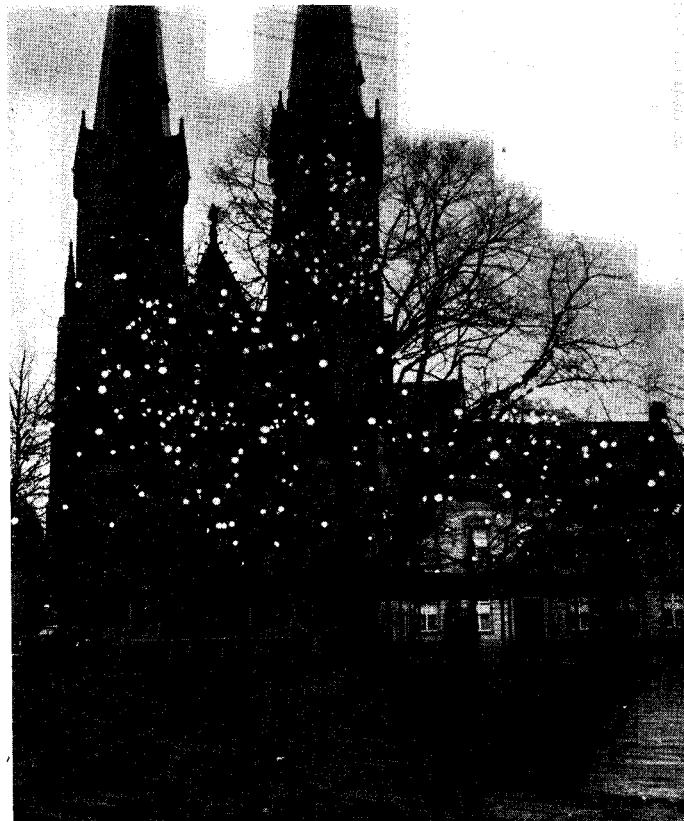
Het eerste bericht daarover lezen wij in de Gemeenterekeningen ¹³⁾.

Waar wij in het gemeente archief lezen, dat in 1711 de boom geschoren is, daar behoeft dit niet de eerste maal te zijn; neen wij mogen veel meer aannemen, dat de boom reeds vóór 1662 den koepelvorm had en het is ook geenszins uitgesloten, dat van jongsaf de boom in dien grilligen vorm is geleid geworden.

R. Bos schrijft verder, dat men in Rusland lindeboomen heeft aangetroffen, die 900 jaarringen hadden en dat men door deze telling vrij nauwkeurig den ouderdom kan constateeren. Door onzen boom, aan de hand van bovenstaande feiten en gegevens op 800 jaren te stellen meenen wij geen te gewaagde stelling geponeerd te hebben, ja, wanneer men den ouderdom zou stellen op 900 jaren, zou men nog niet ver kunnen mistasten. In dezen is echter ook eenige voorzichtigheid en bescheiden-

---

¹³⁾ De boom is steeds speciaal gemeentebezit geweest, ook reeds in de eerste jaren, trouwens hij wordt steeds genoemd „den Gemeentens Lindeboom”. Daaruit is o.i. beslist af te leiden, dat hij eene z.g. vergader- of gerechtsboom is geweest.

De boom bij een Volksfeest.
Avondfoto bij versiering met lampions.

heid tevens, geboden, zoodat wij maar niet verder dan 800 jaren willen gaan.

BIZONDERHEDEN OMTRENT DEN BOOM :

Afmetingen :

Hoogte	± 18.— m.
Omtrek stam op borsthoogte	4.60 m.
Stamhoogte	2.20 m.
Diameter van de kroon	25.60 m.
De kroon rust op een houten geraamte (stoel) gesteund door 32 gegoten ijzeren palen, hoog	2.— m.

Omtrent het jaar 1875 werd, tijdens een hevig onweder, een tak uit den boom geslagen, waardoor een groote opening in de kruin ontstond. Om deze te vullen werd onder de kruin een lindeboom geplant. Men heeft geleidelijk de kroon van dit boompje gesnoeid en tenslotte verwijderd.

Bij volksfeesten heeft de boom steeds een rol gespeeld. Zoo o.a. bij het volksfeest 1795, (opstelling van den vrijheidsboom); bezoek van Z. M. Koning Willem I in 1831. Telkens werd de boom feestelijk versierd en 's avonds met lampions verlicht. De versiering van de laatste 25 jaren herinneren zich onze lezers nog wel.